

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 04.06.1959, sp. zn. Cz 632/58, ECLI:CZ:NS:1959:CZ.632.1958.1

Číslo: 17/1960

Právní věta: Při výkladu § 18 zák. č. 189/1950 Sb. a čl. 5 pojistných podmínek pro pojištění na život (příloha 11 k vyhlášce min. financí č. 237/1955 Ú. l.), o porušení povinnosti navrhovatele (pojistníka) pojistné smlouvy, a při stanovení vzájemného poměru těchto ustanovení nutno vycházet z toho, aby vzájemné vztahy účastníků pojistného byly upraveny tak, aby pojištění nevedlo k obohacení a nebylo zneužíváno ke škodě socialistické společnosti.

Soud: Nejvyšší soud ČSR

Datum rozhodnutí: 04.06.1959

Spisová značka: Cz 632/58

Číslo rozhodnutí: 17

Číslo sešitu: 3

Typ rozhodnutí: Rozhodnutí

Hesla: Pojištění

Předpisy: 189/1950 Sb. § 16

§ 17

§ 18

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 17/1960 sb. rozh.

Při výkladu § 18 zák. č. 189/1950 Sb. a čl. 5 pojistných podmínek pro pojištění na život (příloha 11 k vyhlášce min. financí č. 237/1955 Ú. l.), o porušení povinnosti navrhovatele (pojistníka) pojistné smlouvy, a při stanovení vzájemného poměru těchto ustanovení nutno vycházet z toho, aby vzájemné vztahy účastníků pojistného byly upraveny tak, aby pojištění nevedlo k obohacení a nebylo zneužíváno ke škodě socialistické společnosti.

(Rozhodnutí Nejvyššího soudu z 4. června 1959, Cz 632/58.)

Žalobkyně a její manžel uzavřeli v r. 1956 se žalovanou Státní pojišťovnou pojistnou smlouvu, kterou se tato zavázala v případě úmrtí jednoho z manželů vyplatit částku 10 000 Kčs. Manžel žalobkyně rok na to zemřel, žalovaná pojišťovna však odepřela vyplatit žalobkyni pojištěnou částku, ježto tento zemřel podle lékařské zprávy, a kterou si vyžádala, na následky srdeční choroby, pro kterou se léčil od října 1955 do března 1956 v lázních a tuto chorobu v návrhu na sjednání pojistné smlouvy,

uzavřené bez lékařské prohlídky, neuvedl. Tím prý porušil povinnost navrhovatele v takovém rozsahu, že žalovaná není povinna plnit z pojistné smlouvy.

Lidový soud v Sušici žalobě o zaplacení pojistné sumy 10 000 Kčs vyhověl. Uvedl-li zemřelý manžel žalobkyně v dotazníku nesprávné údaje, pak podle názoru lidového soudu mohla žalovaná pojišťovna jediné od smlouvy odstoupit do 60 dnů po té, co se dozvěděla o nesprávnosti či neúplnosti údajů uvedených v návrhu na pojistnou smlouvu. K tomu ji opravňovalo ustanovení čl. 5 pojistných podmínek pro pojištění na život. Když tak neučinila, zaniklo toto oprávnění a je povinna plnit, i když podle přesvědčení lidového soudu porušil manžel žalobkyně povinnost navrhovatele podle § 16 zák. o pojistné smlouvě. Následky stanovené pro porušení této povinnosti v § 18 téhož zákona nemohou prý tu přicházet vůbec v úvahu.

Krajský soud v Plzni potvrdil rozhodnutí lidového soudu. Neschválil sice názor prvního soudu, že na uvedený případ by nebylo možno použít ustanovení § 18 už pro jeho znění, poněvadž se takových případů vůbec prý netýká. Přesto dospěl ke stejnému závěru, že žalovaná pojišťovna měla ve lhůtě 60 dnů od chvíle, kdy se dozvěděla o smrti manžela žalobkyně a její příčině, od smlouvy odstoupit. Když k tomu nedošlo, musí závazek z pojistné smlouvy splnit. Podle přesvědčení krajského soudu je prý sice čl. 5 pojistných podmínek ustanovením doplňujícím § 18 zák. o pojistné smlouvě, ovšem v tom smyslu, že v případech nesprávných údajů navrhovatele má pojišťovna možnost pouze od smlouvy odstoupit, jinak musí ze smlouvy plnit.

Nejvyšší soud rozhodl ke stížnosti pro porušení zákona podané předsedou Nejvyššího soudu, že rozhodnutím krajského soudu byl porušen zákon.

Odůvodnění:

Jaké jsou následky porušení povinností, které jsou navrhovateli (pojistníku) uloženy zákonem (§ § 16 a 17), nebo které byly ujednány v pojistné smlouvě, stanovil zákon č. 189/1950 Sb., o pojistné smlouvě v § 18. Podle odst. 2 tohoto ustanovení se povinnost pojišťovny plnit buď sníží nebo zanikne podle míry zavinění pojistníka v těch případech, kdy toto porušení mělo podstatný vliv na vznik pojistné příhody, nebo rozsah jejich nároků, jejich zjištění nebo určení výše plnění pojišťovny.

V čl. 5 pojistných podmínek pro pojištění na život připojených jako příloha 11 k vyhlášce min. fin. č. 237/1955 Ú. l. jsou pak upraveny následky nesprávných údajů navrhovatele takové pojistky, a to tak, že v případě, uvedl-li navrhovatel v návrhu na uzavření pojistné smlouvy nesprávné údaje, nebo zamlčel-li závažné okolnosti, může pojišťovna od smlouvy odstoupit, jestliže by správné nebo úplné údaje měly vliv na rozhodnutí o přijetí návrhu. Odstoupení od smlouvy lze pojistníku ohlásit nejpozději do 60 dní ode dne, kdy se pojišťovna dozvěděla o nesprávnosti nebo neúplnosti údajů uvedených v návrhu. Jestliže však uplynuly od sjednání smlouvy alespoň dva roky, anebo nastala-li už pojistná příhoda a nesprávné nebo neúplné údaje neměly vliv na vznik nároku na plnění, pak pojišťovna od smlouvy už nemůže odstoupit.

Jak z uvedeného patrně, došlo tu k právní úpravě těchto právních poměrů, totiž porušení povinnosti navrhovatele (pojistníka) pojistné smlouvy a jejich následků dvěma různými zákonnými ustanoveními. Vzniká proto otázka, v jakém poměru jsou tato ustanovení k sobě navzájem. Ustanovení pojistných podmínek tvoří součást vyhlášky vydané na podkladě zmocnění daného zákonem o pojistné smlouvě (srov. § § 7, 8 odst. 2, § 11 odst. 2, § § 25, 48 odst. 2) a podle obsahu tohoto zmocnění mohou znamenat jak doplnění nebo upřesnění, tak odchylku od ustanovení tohoto zákona. O jakou z těchto úprav v tom kterém případě jde, dlužno posoudit ze srovnání jak jejich znění, tak zejména smyslu, účelu a obsahu těchto ustanovení. Není pochyby, že ustanovení § 18 zákona je svým významem a dosahem širší než čl. 5 podmínek, neboť upravuje porušení všech zákonem uložených pojistníku (povinností zásadně a obecně a pro smlouvy pojišťovací vůbec. Článek

5 je pak určen jen pro pojištění na život a jenom pro určitý případ porušení povinnosti, totiž pro případ nesprávných nebo neúplných údajů v návrhu pojistníka (navrhovatele). Článek 5 tedy upravuje pouze jeden z případů porušení povinností pojistníkůvých, které jsou zahrnuty v § 18. Z toho však nelze ještě vyvodit závěr, že by ustanovení čl. 5 podmínek vyloučilo jako ustanovení speciální možnost užít na případy jím dotčené též základního ustanovení § 18. Podle odst. 2 tohoto ustanovení se v případě porušení pojistníkovy povinnosti, které mělo podstatný vliv na vznik pojistné příhody, povinnost pojišťovny sníží nebo vůbec ani nevznikne. V čl. 5 pojistných podmínek je pak pojišťovně dáno právo od smlouvy do určité lhůty odstoupit, jestliže nesprávné údaje nebo zamlčení závažných okolností mělo vliv na rozhodnutí o přijetí návrhu. Je tedy účel každého z těchto ustanovení zcela jiný. Následky porušení povinností pojistníkůvých vytyčené v § 18 se mohou projevit teprve po vzniku pojistné příhody, až když dojde k uplatnění a zjišťování nároku z pojistné smlouvy. Proto všude tam, kde by pojišťovna zjistila, že došlo k nesprávným nebo neúplným údajům v návrhu na pojistnou smlouvu, až po jejím uzavření, musila by s uplatněním následků tohoto porušení, pokud by ovšem mělo podstatný vliv na vznik pojistné příhody, sečkávat až do jejího vzniku.

Z toho se podává, že smyslem a účelem ustanovení čl. 5 pojistných podmínek je odstranit tento stav, zvláště nepraktický pro pojištění na život, a to tak, že se dává vedle sankcí § 18 pojišťovně možnost, aby z určitých důvodů a jen po určitou dobu od uzavření smlouvy ustoupila od ní ještě před vznikem pojistné příhody. K tomu ji opravňuje už to, že by správné nebo úplné údaje měly vliv na rozhodnutí o přijetí návrhu. Jde proto zřejmě o ustanovení dané ve prospěch pojišťovny. Tento prospěch by pozbyl prakticky podstatného významu, kdyby tím zanikly důsledky podle § 18.

Úmysl zákona, že ustanovení § 18 nemělo být tímto doplněním nijak ve své účinnosti dotčeno i v případech upravených čl. 5 podmínek, je ostatně patrný zcela spolehlivě také z toho, že právo pojišťovny na odstoupení od smlouvy je časově omezeno, a to jen na dobu dvou let od vzniku smlouvy. Není totiž dobře myslitelné chápat smysl tohoto časového omezení tak, že po uplynutí lhůty dané pojišťovně k odstupu od smlouvy vznikne jí povinnost plnit v každém případě. Takový výklad by odporoval zásadám zákona o pojistné smlouvě vytčeným v úvodním ustanovení § 1. Podle těchto základních hledisek má zákon o pojistné smlouvě upravit vzájemné vztahy účastníků pojistného poměru mimo jiné tak, aby nevedlo k obohacení a nebylo zneužíváno ke škodě socialistické společnosti. K tomu by však musilo docházet ve všech případech, kde by pojišťovna byla povinna plnit ze smlouvy i tenkrát, když by tu nebyla žádná pochybnost, že nesprávné a neúplné údaje pojistníka měly podstatný vliv na vznik smlouvy, a to jen proto, že se o tom popř. dozvěděla až po uplynutí dvou let po uzavření smlouvy.

Ježto krajský soud došel v této otázce k jinému názoru a podle toho také rozhodl, porušil svým rozhodnutím zákon v ustanovení § 18 odst. 2 zák. č. 189/1950 Sb. a čl. 5 pojistných podmínek, čl. 1 vyhlášky min. financí č. 237/1955 Ú. l. Poněvadž v důsledku tohoto nesprávného právního názoru se krajský soud už nezabýval otázkou, zda jsou tu splněny podmínky § 18 odst. 2 cit. zákona, zůstalo řízení neúplným. Tím byl porušen zákon i v ustanoveních § 1 odst. 2, § § 59, 88 odst. 2, § 177 o. s. ř.